

СТРУКТУРНА, ПРИКЛАДНА ТА МАТЕМАТИЧНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 811.161.2'373.47:070

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.2/05>**Скорофатова А. О.**

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНВЕКТИВНИЙ ДИСКУРС: СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ ТА МОВЛЕННЄВІ ТАКТИКИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА» ТА «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ» (2013–2024 РР.))

Статтю присвячено аналізу масмедійного дискурсу щодо його інвективності, зокрема досліджено використання стратегії дискредитації та мовленнєві тактики її реалізації. Означено поняття мовної агресії, мовного насилля, інвективності та інвективи (у широкому та вузькому значенні); класифіковано інвективи у масмедійному просторі (інтелект-інвективи, соціоморальні інвективи, політ-інвективи, націонал-інвективи, професіонал-інвективи, зоо-інвективи, секс-інвективи, жаргон(арго)-інвективи, евфемізм-інвективи, каламбур-інвективи, інвективи-порівняння з історичними одіозними особистостями та літературними персонажами, інвективи-лихослів'я та ін.); проаналізовано використання однієї з основних комунікативних стратегій інвективного дискурсу – стратегію дискредитації на прикладі статей українських ЗМІ «Українська правда» та «Український тиждень» (2013–2024 рр.); систематизовано мовленнєві тактики нанесення образи, кепкування та приниження як реалізації стратегії дискредитації (пряма образа (експліцитна та імпліцитна), непряма образа (метафора, алюзія, прихована антитеза, написання власних назв з малої літери), розвінчування амбіцій (використання лексичних одиниць з позитивною конотацією у невідповідному контексті, алюзія, антитеза, взяття у лапки), навішування ярликів (перехід власних імен політиків у загальні, детермінологізація, псевдотермін, метонімія, паронімічна атракція, використання «домашнього» імені, прізвища, присудження до імені прізвища, інвективне спотворення імені або прізвища тощо); розроблено схему аналізу інвективного тексту. Аналіз мовленнєвої стратегії дискредитації переконав у тому, що дієвим засобом морального знищення є інвектива когнітивного й семантичного плану, що сприяє бажаному сприйняттю політичних реалій, але це може бути достатньою підставою для юридичної кваліфікації розглянутих мовленнєвих дій як таких, що принижують честь і гідність особи.

Ключові слова: *інвектива, інвективний дискурс, дискредитація, мовленнєві стратегії та тактики дискредитації.*

Постановка проблеми. Активне використання різноманітних комунікативних тактик стратегії дискредитації, зокрема в політичному дискурсі в масмедійному просторі активізувало науковий інтерес до розгляду засобів інвективності, зокрема щодо лінгвістичного та юридичного статусу інвективи, що й визначає **актуальність** дослідження інвективного дискурсу для сучасної лінгвістики, особливо її прикладних галузей – юридичної лінгвістика, психолінгвістики та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інвективний дискурс українських засобів масової інформації, комунікативні стратегії мовної агресії, спрямовані на приниження, образу та дискредитацію адресата, ще мало досліджені в українському мовознавстві. Науковий інтерес до інвективи означений окремими працями (статтями, монографіями, словниками), об'єкт дослідження яких становить некодифікована лексика (Л. Мацько, Я. Радевич-Винницький, Л. Ставицька [5],

М. Ткачівська [6; 7] та ін.), мовленнєва агресія та засоби її вираження (Г. Завражина [1]), інвектива в українській мові (жанрова специфіка, функціональний статус, стилістична маркованість) (С. Єрмоленко, Л. Топчий [8], С. Форманова [11] та ін.), гендерний аспект послугування лайливою лексикою та інвективою (Л. Корнєва [2], С. Форманова [11]), інвективний потенціал антропонімів у англійському політичному дискурсі (О. Кузик [3]).

Постановка завдання. Метою статті є аналіз масмедійного дискурсу щодо його інвективності, зокрема дослідження використання стратегії дискредитації та мовленнєвих тактик її реалізації. Досягнення зазначеної мети передбачає реалізацію таких завдань: означити поняття мовної агресії, мовного насилля, інвективності та інвективи (у широкому та вузькому значенні); класифікувати інвективи у масмедійному просторі; проаналізувати використання однієї з основних комунікативних стратегій інвективного дискурсу – стратегії дискредитації на прикладі статей українських ЗМІ «Українська правда» та «Український тиждень» (2013–2024 рр.); систематизувати мовленнєві тактики нанесення образи, кепкування та приниження, які реалізують стратегію дискредитації; розробити схему аналізу інвективного тексту.

Виклад основного матеріалу. Як за **мовної агресії** (вислови, мета яких полягає не в переданні якої-небудь інформації, а в провокуванні в адресата негайної негативної реакції), так і за **мовного насилля** (форма психічної деструктивної дії на особу адресата за допомогою вербальних дій) ми стикаємося з явищем мовної (мовленнєвої, вербальної) інвективності. **Інвектива** (в широкому значенні) як мовленнєве явище (подія), що реалізує певні комунікативні й експресивні інтенції автора, – це вербальна атака, не завжди об'єктивована лихослів'ям, націлена на реалізацію мовної (вербальної) агресії, що є одним із виявів мовного насилля над особистістю. **Інвектива** (у вузькому сенсі) – це спосіб існування словесної агресії, який в конкретній соціальній (під)групі сприймається як різкий, знецінюваний або табуований; вербальне порушення етичного табу, здійснене некодифікованими (забороненими) засобами. Існують такі **різновиди інвектив**: інтелект-інвективи (*дурень, бовдур, надовбень, йолоп, телепень*); соціоморальні інвектики (*покидьок, хамло, мерзотник, негідник*); політ-інвективи (*расист, обструкціоналіст*); націонал-інвективи (*кацапи, жиди, негри, чорні*); професіонал-інвективи (*м'ясник, коновал, різник*); зоо-інвективи (*баран, осел, свиня, корова*); секс-інвективи (*педик,*

фемка); жаргон-інвективи (*пацук, шістка*); евфемізм-інвективи (*жінка легкої поведінки*); каламбур-інвективи (*демокради, прихватизатори*); мат-інвективи; інвективи-порівняння з історичними одіозними особистостями та літературними персонажами (*донжуан, ловелас, казанова*) та ін.

Комунікативні стратегії інвективного дискурсу можуть реалізувати різні мовленнєві тактики: наприклад, пряма й непряма образа, навішування ярликів, нагнітання вмотивованих і невмотивованих звинувачень, відповідь запитанням на запитання, негативна реклама (антиреклама) тощо. Інвектива не тотожна образі. З точки зору правового простору мови **інвективність** і інвективні засоби виконують функцію вербалізації мовної агресії або мовного насилля, направлених проти особи (групи осіб, організації і ін.) для образи або нанесення шкоди честі, гідності та діловій репутації, тобто просто використання інвективних слів і виразів ще не дає підстав для правового втручання, що можливе лише за умов: 1) адресування інвективного виразу конкретній особі або групі осіб; 2) прямого наміру принизити чи дискредитувати; 3) інвективна лексика характеризує не окремі вчинки або слова цієї людини, а в цілому її як особистість; 4) вираз використано публічно.

Розглянемо одну з основних комунікативних стратегій інвективного дискурсу – **стратегію дискредитації**, спрямовану на підрив довіри до когось/чогось, авторитету чи значення когось/чогось. Успіх стратегії дискредитації треба оцінювати за результатами мовленнєвого впливу: об'єкт дискредитації почуває себе несправедливо ображеним та приниженим. Серед основних **мовленнєвих тактик** (МТ) нанесення образи, кепкування та приниження виділяємо такі:

МТ-1. Пряма образа «Він дурень (зłodий, шахрай, непрофесіонал, хворий...)». Тактика передбачає **експліцитну** негативну характеристику особи. В образливих висловлюваннях такого типу знаходимо применшення інтелектуальних, моральних, професійних, фізичних якостей опонента. **Імпліцитна** семантика образи, кепкування, збиткування формується за допомогою різних спеціальних прийомів:

– **порушення максими кількості:** «*Маленькі перебільшення мають тенденцію накопичуватися. Чомусь у репортажах українських медіа про «назву однієї з вулиць Кембриджа іменем Тараса Шевченка» забували згадати, що йдеться про символічне перейменування на один рік для відзначення 200-річчя з дня народження поета. А також що це невеличкий, хоч і центральний*

провулок між корпусами факультетів права, історії та лінгвістики» (Український тиждень, № 43, с. 7);

– **встановлення бажаних причинно-наслідкових зв'язків:** «Тому і бізнесу, і суспільству треба дати якийсь справедливий і зрозумілий механізм, як гарантувати свою роботу. Щоб ми не мобілізували тільки тих, хто реально працює «в білу», і тому їх видно. А щоб всі розуміли, що зараз такий час: або ти працюєш на бюджет, і так утримуєш армію, або ти служиш у війську. Третього не дано», – додає Шурма» (УП, 14 лютого 2024);

– **нав'язування прихованого дедуктивного висновку:** «Покажем у цьому сенсі став і останній візит Януковича на 67-му сесію ГА ООН у Нью-Йорку. Видання Ріната Ахметова «Сьогодні» – один з основних рупорів нинішньої влади – аносувало його так: «Президент уже втретє бере участь у головному оонівському форумі, але загалом це вже його п'ята поїздка до США як глави держави... Хоча для Януковича візити до США не рідкість, нинішньому надається важливе значення». У такий спосіб створюється враження про неабияку міжнародну активність Януковича «як не рідкість», його здатність «вирішувати питання» з очільниками провідних держав і міжнародних організацій (Український тиждень, № 39, с. 4);

– **антитеза:** «У відповідь МЗС із неприхованою іронією зазначило: «За великим рахунком, на даний момент для нас пан Тейшейра вже не є послом Європейського Союзу в Україні, тому його думка скоріше має хвилювати Республіку Острови Зеленого Мису (Кабо-Верде), ніж громадян та представників влади в Україні». Малося на увазі: «...та вали вже звідси, тобі тепер місце хіба що на африканських архіпелагах». Але нікому в МЗС і на думку не спало, що за багатьма показниками Україні до тієї тропічної республіки ще далеко: за рівнем подолання корупції вони на 41-му місці у світі (ми на 152-му); за індексом демократії – на 23-му (проти нашого 79-го); за показником економічної свободи – на 66-му (ми 163-ті)» (Український тиждень, №39, с. 7); «У такий спосіб уряд сподівається знайти фінансування для дефіциту державного бюджету й повернення боргів. Але незалежні експерти вбачають у цих намірах насамперед задоволення апетитів лояльних до влади олігархів і "Сім'ї"» (Український тиждень, № 39, с. 5);

– **наведення семи:** «Кабмін запланував великий розпродаж державних активів. За інформацією Тижня, схвалено законопроект, що передбачає скорочення списку стратегічних державних

підприємств, які не підлягають приватизації, від майже 1500 до 300» (Український тиждень, № 39, с. 5);

– **взяття в лапки** – сигнал прихованої іронії й збиткування: «Створена ніби для широкого і всебічного діалогу, Конституційна асамблея досить широко виправдала всі песимістичні прогнози на тему своєї «кишеньковості» щодо Банкової» (Український тиждень, №39, с. 7); «Мені досі соромно за те, що я робив у Грузії, Чечні, Криму. Я служив у Криму. Підрозділ я вам не скажу, але зі своїми «побратимами» я 100% зустрівся в Бахмуті – ми у перехопленнях почули, який підрозділ проти нас воює» (Українська правда, 18 лютого 2024);

– **використання в одному контексті стилістично неоднорідних одиниць:** «Наприкінці серпня генії української дипломатії жбурлялися необдуманними словами у спину посла ЄС в Україні Жозе Мануела Пінту Тейшейри, бо перш ніж вирушити з дипломатичною місією до Республіки Кабо-Верде в Африці, він дав інтерв'ю, в якому доволі критично висловився про те, що нині діється в Україні» (Український тиждень, № 39, с. 7); «У Міністерства закордонних справ України є всі шанси бути перейменованим на хорображених хлопчиків, адже останнім часом у своїй роботі дипломати дедалі частіше керуються принципом „сам дурень!» (Український тиждень, № 39, с. 7); «Складається враження, що останнім часом функції МЗС зводяться до того, щоб вигідним для Банкової чином трактувати заяви світових лідерів стосовно нашої держави й «відгавкуватись» від критики Заходу» (Український тиждень, № 39, с. 7).

МТ-2. Непряма образа «Він подібний до...». Ця тактика по суті реалізує стратегію когнітивного плану: її мета – створення бажаних для мовця асоціацій, порівнянь. Прийоми:

– **метафора:** «Українська машина часу – це старий роздובаний «Запорожець» із дорогим кітчевим тюнінгом. У нього втиснули людей і вирушили у минуле, не запитавши дозволу. Вони платять за проїзд, дратуються, виголошують промови про соціальну несправедливість і продовжують рух у зворотньому напрямку. Водій повсякчас ігнорує людський чинник і займається своїми справами. Його різкі повороти змушують пасажирів падати долілиць. Він байдуже підкурює сигарету і вмикає шансон. Чиясь рука відразу тягнеться по навушники – не чути, не сприймати. Інші впізнають знайомі мотиви й тішаються причетністю до спільного культурного коду. Авто

раптово гальмує. Хтось, полегшено зітхнувши, виривається із салону. Решта починає штовхати авто вперед» (Український тиждень, № 39, с. 82);

– **алюзія** (особливий прийом текстотворення, який полягає у співвіднесенні змісту тексту з прецедентним фактом, історичним або літературним): «Зрештою, нинішня влада наслідує радянську дипломатичну культуру, тож може й **«кузькіну мат»** згадати, й **черевика зняти, й постукати ним погрозливо перед зловісним Заходом**» (Український тиждень, № 39, с. 7); «На ужгородському напрямку. Пригоди **бравого депутата Тищенка**» (назва статті) (Українська правда, 15 березня 2024); «7400 ракет з початку війни станом на січень 2024 року було випущено росією по житлових будинках, садочках та школах, лікарнях та пологових будинках, церквах, офісах, торгових центрах України. Тисячі смертей. Сотні **«крокусів»**» (Українська правда, 25 березня 2024) – алюзія на теракт в ТРЦ «Крокус сіті хол» у країні-агресорі; «Роспропагандисти вже підхопили маячня путіна про **«українське вікно»**, через яке мали втекти бойовики. А отже мобілізації **на росії** бути. Тепер її є чим пояснити населенню» (Українська правда, 25 березня 2024) – алюзія на використання носіями російської мови виразу «на Україні» з акцентом на територію, а не державу;

– **прихована антитеза**: «Наша влада намагається виставити себе для Заходу захисником різноманітних свобод в Україні. Політкоректність, мультикультурність і толерантність – це, звісно, про нас. Про кого ж іще?» (Український тиждень, № 39, с. 70); «На її місце було призначено одного із запеклих критиків влади – **Гіоргі Тугуші**, який до цього скандалу працював омбудсменом (ця посада в Грузії має назву «народний захисник»)» (Український тиждень, № 39, с. 19);

– **написання власних назв з малої літери**: росія, рф, путін та ін.

МТ-3. Розвінчування амбіцій «Він не подібний до...., хоча й претендує». Тактика реалізується через прагматичну інтерпретацію висловлювань, що містять приховані семантичні компоненти:

– **використання лексичних одиниць з позитивною конотацією у невідповідному контексті** (наприклад, з образливо-принизливим значенням): «С це **«пупкоподібний»** напрям провладного мистецтва. Як красивих пупиків пропонують зобразити портрети самих **героїв натискань кнопок у парламенті**, їхніх друзин, тець, коханок та дітей. І, звісно, це чудовий подарунок на дні народження та загальнонаціональні свята. Напевно, вони себе справді відчують такими»

(Український тиждень, №39, с. 70). «А потім були ток-шоу на центральних каналах. **Героїні** нарядно сиділи в студіях й отримували свої дивіденди від розголошу» (Український тиждень, № 39, с. 71);

– **алюзія**: «Країна, яка сіє **«Крокуси»**. Що далі?» (назва статті) (Українська правда, 25 березня 2024);

– **антитеза**: «Потім була серія картин якоїсь молододі художниці, де політики постали у вигляді **ельфів** з різноманітними іграшками та всілякими дитячими причаудами навколо. Хоча ельфичність облич і загальна усупусичність тих робіт ніяк не приховували загального враження, що нас трохи дурять і це все ж таки натуральні **упури**» (Український тиждень, № 39, с. 70); «Цю **новітню ракету, заявлену росіянами як гіперзвукову, розроблену для ураження великих кораблів, збили над Києвом під час нещодавньої масованої атаки Росії на Україну. Причому в КНДІСЕ кажуть, що тоді були дві ЗМ22, і жодна з них не досягла цілей**» (Українська правда, 23 лютого 2024); «У громадян сусідньої країни в голові спокійно співіснують дві взаємобивчі тези: **«тероризм ІДІЛу проти росіян – це погано, але російський тероризм проти українців – це добре»**. І сьогодні **терорист №1** намагається отримати **співчуття цивілізованого світу. Нелюд просить людяності**» (Українська правда, 25 березня 2024);

– **взяття у лапки**: «А перед самісіньким підписанням закону про мову гарант запросив до себе **«представників інтелігенції»** (Український тиждень, № 39, с. 14); «Перший віце-прем'єр-міністр Валерій Хорошковський, який чимало докладався до створення іміджу **«ліберального просєвропейського політика»**, в середині вересня під час конференції «Ялтинська європейська стратегія» (YES) запевняв **екс-держсекретаря США Кондолізу Райс, що всі політичні сили в Україні мають рівний доступ до ЗМІ**» (Український тиждень, № 39, с. 10).

МТ-4. Навішування ярликів. Тактика реалізує глибинну стратегію когнітивного плану: за окремою деталлю, подробицею (іноді абсолютно незначною) слухачу (читачу) допомагають зробити висновок про властивості об'єкта. Ярлик не пояснює об'єктивних властивостей особистості, мікросоціуму, а блокує множинність інтерпретацій особистості. Різновиди:

– **перехід власних імен політиків у загальні**: «Зростають апетити пацанів від влади. Уже їм забагнулося такої відвертої **лукашенківщини, щоб увесь світ щиро позаздрив нашій демократії**» (Український тиждень, № 39, с. 14); «Адже голо-

вна задача полягає не в тому, щоб дати комусь відкупитись, а щоб створити стале джерело надходження грошей для утримання армії. Щоб у ситуації, коли американський Конгрес чи якийсь черговий європейський Орбан заблокують допомогу, Україна могла сама мати достатній ресурс принаймні на утримання війська» (Українська правда, 14 лютого 2024);

– **детермінологізація** (поняття, які втратили характеристики наукових дефініцій й знижені у використанні до рівня образи (уклоніст, путініст, демократ)): «На перший погляд, ніби все «по-лівому». Дівчата і називають себе **феміністками**, і хрест спилили, і цицьки заголили за свободу Pussy Riot. Але треба поглянути, кому все це вигідно?» (Український тиждень, № 39, с. 71);

– **псевдотермін**: «Упорядники списку відзначили так звані **лідерів прогресу** (дипломатичні місії, які лібералізують процес видачі віз) та **лідерів занепокоєння** (держави, до яких стало важче потрапити)» (Український тиждень, № 39, с. 6); «Ці чітко керований **маріонеточний протест і неошароваричина** і є абсолютним **провладним мистецтвом**» (Український тиждень, № 39, с. 71); «Що таке **«бронь»** в обмін на податки, кого вона може стосуватись, скільки коштувати й головне, чи не буде це історія про **«відкупитись від війни»**, розбиралась "Українська правда"» (Українська правда, 14 лютого 2024);

– **метонімія**: «Новим гуру й водночас **гаманцем опозиції** став Іванішвілі – проросійський блазень із кількома мільярдами доларів (його персональні доходи більші за весь бюджет Грузії)» (Український тиждень, № 39, с. 19);

– **паронімічна атракція** (народна етимологія): **демокради, пропагандони, прихватузатори**: «Але це в теорії, а на практиці куди подіти одного окремо взятого інспектора **Мінздоху**, санітарного лікаря, дільничного міліціонера, а також уже згадану дівочку-суддю районного суду на теренах від Охтирки до Сваляви? Адже їм у відповідь на лояльність делеговано всю повноту влади в 45,5-мільйонній країні» (Український тиждень, № 42); «Що я побачив нового в "Цирконі"? – розмірковує Кульчицький. – Чіпи, електроніка, як у всіх інших ракетах – іноземна. А конструктивно – загальна схема. Коли дивилися на американські ракети, там все зроблено акуратно, чітко. А тут що? Все **«дуракоустойчиво»**, потужно, метало-містко» (Українська правда, 23 лютого 2024).

Майстерно використовує прийом паронімічної атракції М. Соколян в оповіданні «Як знищити піпучо» [4], зокрема використовуючи такі

лексеми: **абищописець, гопляки** («Почалося все досить ординарно: один з підлеглих Темея, нещодавно звільнений ним за якусь незначну провину, виступив з відкритим листом до всіх **абищописень**, де він відкривав народові правду про неналежне поводження Темея з казенними **гопляками**. Себто типова розтрата й використання службового становища»); **абищописня, пантаганат** («Сталося так, що серед **абищописень** виявилось кілька таких, що належали суперникам **пантаганата**, який фінансував виборчу кампанію Темея»); **арбешазня** («Темей, підозрюючи, що ініціатори всієї цієї бучі можуть мати матеріальні докази, не став подаватися зі скаргою до **арбешазні**, але значуще усміхався на запити колег та **абищописців**, примовляючи: «Ви ж знаєте, ця вулична **абищописня** кого завгодно ладна обілляти брудом, аби лишень галас підняти». Йому вірили, йому співчували»); **Дряпоправа** («Але ж сталося так, що жертвою Темеевої бузи став **головний абищописець «Дряпоправа»**, тієї самої **абищописні**, що опублікувала страмну статтю»); **ляляція** («Виходило так, що Темей просто помстився за розкриття ганебної **ляляції**. Та ще й так недекатно. Громадський осуд не змусив на себе чекати»); **координатор, кирбайба** («Після цього лише лінива **абищописня** не написала про «небезпечний» стан здоров'я **координатора**. Суперники, що раніше боялися гніву **пантаганата**, тепер скористалися нагодою на повну **кирбайбу**. Критика полилася рікою, були згадані всі колишні помилки та огріхи Темея, усі його службові романи та неетичні висловлювання»); **лопенічний труп, хляпс, птурок, лакуляма, набобія** («Одним словом, невдовзі з державної арени ногами вперед було винесено **лопенічний труп** координатора Темея. З координаторської посади він вилетів, мов **хляпс із птурка**, та й навряд чи після такої **лакулями** йому світила якась пристойна позиція в **набобії**. Йому залишилося лише змінити ім'я і тікати світ за очі. Так він, власне, і вчинив»);

– **використання «домашнього» імені, прізвиська, присудження до імені прізвиська, інвективне спотворення імені або прізвиська тощо**: «З приводу моїх статей у газеті «Поступ» відбулося близько трьох десятків судових засідань, і всі їх видання прогало. Щоправда, я при цьому не потерпів, бо редакція брала відповідальність на себе, стверджуючи, що **Юзьо Обсерватор** – збірний псевдонім. І хоча всім було відомо, хто справжній автор, адвокати позивачів знімали свої претензії до автора. Треба також віддати належне суддям, які не звертали уваги на ті

космічні суми, які мали б отримати позивачі, і вдіяли їм воістину юдині срібняки» (Український тиждень, № 39, с. 14); «Натомість ми почули про те, що гарант розпорядився створити робочу групу з метою «забезпечення всебічного функціонування української мови». І то нічого, що до неї увійшли **Підрахуй із Моською**, який усіх, хто боронить українську мову, обзиває «націо-фашистами» (Український тиждень, № 39, с. 14).

За результатами дослідження нами розроблено **схему аналізу інвективного тексту**, яка включає такі компоненти:

1. Різновиди наявних у тексті інвектив: інтелект-інвективи, соціоморальні інвективи, політ-інвективи, націонал-інвективи, професіонал-інвективи, зоо-інвективи, секс-інвективи, жаргон-інвективи, евфемізм-інвективи, каламбур-інвективи, мат-інвективи, інвективи-порівняння з історичними одіозними особистостями та літературними персонажами та ін.

2. Наявність евфемізмів та дисфемізмів.

3. Наявність вульгаризмів у функції інвективи.

4. Аналіз наявної в тексті інвективної лексики за шкалою лексичної інвективності (цінічна форма, непристойна за внутрішньою формою, табуована непристойна лексика, непристойна за формою, непристойна за змістом, нейтральні слова, вирази, які набувають негативного значення в певній ситуації).

5. Аналіз мовленнєвих тактик дискредитації, образи й приниження та засобів їх реалізації у тексті:

5.1. Пряма образа:

5.1.1. Експліцитне вираження.

5.1.2. Імпліцитне вираження:

– порушення максими кількості;
– встановлення бажаних причинно-наслідкових зв'язків;

– нав'язування прихованого дедуктивного висновку;

– антитеза;
– наведення семи;
– взяття в лапки;
– використання в одному контексті стилістично неоднорідних одиниць.

5.2. Непряма образа:

– метафора;

– алюзія;

– прихована антитеза;

– написання власних назв з малої літери.

5.3. Розвінчування амбіцій.

– використання лексичних одиниць з позитивною конотацією у невідповідному контексті;

– алюзія;

– антитеза;

– взяття у лапки.

5.4. Навішування ярликів.

– перехід власних імен політиків у загальні;

– детермінологізація;

– псевдотермін;

– метонімія;

– паронімічна атракція (народна етимологія);

– використання «домашнього» імені, прізвиська, приєднання до імені прізвиська, інвективне спотворення імені або прізвиська тощо.

5.5. Інші тактики.

6. Загальні висновки.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, аналіз мовленнєвої стратегії дискредитації переконує у тому, що засобом морального знищення є не стільки лайка та пряма негативна оцінка, скільки прийоми когнітивного й семантичного плану, що сприяють бажаному сприйняттю політичних фактів і фігур. Це може бути достатньою підставою для юридичної кваліфікації розглянутих мовленнєвих дій як таких, що принижують честь і гідність особи.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні інвективного дискурсу засобів масової інформації в контексті висвітлення подій та реалій російсько-української війни.

Список літератури:

1. Завражина Г. В. Мовленнєва агресія та засоби її вираження в мас-медійному політичному дискурсі України : автореф. дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. 22 с.
2. Корнева Л. Гендерний аспект комунікації. *Філологічні науки* : зб. наук. пр. Полтава, 2013. Вип. 13. С. 106–113.
3. Кузик О. Інвективний потенціал антропонімів у політичному дискурсі англійських засобів масової інформації. *Південний архів (філологічні науки)*. № 67 (2017). С. 212–216.
4. Соколян М. Цурпалки. К. : Смолоскип, 2003. 17 с. URL: <https://litmir.club/br/?b=226470>.
5. Ставицька Л. Українська мова без табу. *Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми*. Київ : Критика, 2008. 454 с.
6. Ткачівська М. Культурно-емотивні закономірності відтворення лексики обмеженого вжитку в українсько-німецькому художньому перекладі. Спеціальність 10.02.16. Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Харків, 2021. 36 с.

7. Ткачівська М. Мовні «заплави» або лихослів'я (перчений хліб перекладача). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Філологічні науки*. 2014. № 3. С. 50–57.
8. Топчий Л. Про інвективний фонд сучасної української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023. № 59. Том 3. С. 79–82.
9. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/>.
10. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/>.
11. Форманова С. Інвективи в українській мові: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 336 с.

Skorofatova A. O. INVECTIVE DISCOURSE: THE STRATEGY OF DISCREDITATION AND SPEECH TACTICS OF ITS IMPLEMENTATION (BASED ON THE MATERIAL OF THE ARTICLES OF THE UKRAINIAN MEDIA “UKRAINSKA PRAVDA” AND “UKRAINSKYI TYZH DEN” (2013–2024))

The article is devoted to the analysis of mass media discourse regarding its invectiveness, in particular, the use of discrediting strategy and speech tactics of its implementation are investigated. The concepts of linguistic aggression, linguistic violence, invectiveness and invective (in broad and narrow senses) are defined; invectives in the mass media space classified, such as intellectual invectives, sociomoral invectives, political invectives, national invectives, professional invectives, zoo invectives, sex invectives, jargon (slang) invectives, euphemisms invectives, puns invectives, invectives which are a comparison with historical odious personalities and literary characters, abusive invectives, etc.); the use of one of the main communicative strategies of invective discourse – the strategy of discreditation – is analyzed using the examples of the articles of Ukrainian media “Ukrainska Pravda” and “Ukrainskyi Tyzhden” (2013–2024); the speech tactics of insulting, mocking, and humiliation as the implementation of the strategy of discrediting are systematized, namely: direct insult (explicit and implicit), indirect insult (metaphor, allusion, hidden antithesis, uncapitalizing), debunking ambitions (using lexical units with a positive connotation in inappropriate context, allusion, antithesis, quoting), labeling (transition of proper names of politicians into common ones, determinologization, pseudo-terms, metonymy, paronymic attraction, use of a “home” name, nickname, joining a nickname to a name, invective distortion of a name or surname, etc.); an invective text analysis scheme is developed. The analysis of the speech strategy of discreditation convinces that an invective of a cognitive and semantic level is an effective mean of moral destruction which contributes to the desired perception of political realities, but such speech acts can be qualified juridically as a disparagement of another person’s honor or dignity.

Key words: *invective, invective discourse, discreditation, speech strategies and tactics of discreditation.*